

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/101.00.1/МБ/ОК16 -2021
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 1

РОЗШИРЕНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ
з навчальної дисципліни
«Заповідна справа»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «молодший бакалавр»
спеціальності 101 «Екологія»
освітньо-професійна програма «Екологія»
гірничо-екологічний факультет
кафедра екології

Рекомендовано на засіданні
кафедри екології
28 серпня 2021 р., протокол № 7

Завідувач кафедри
_____ Ірина КОЦЮБА

Розробник: к.с.-г.н., доцент кафедри екології МЕЛЬНИК Вікторія
д.с.-г.н., професор, професор кафедри екології КРАСНОВ Володимир

Житомир
2021 – 2022 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/101.00.1/МБ/ОК16 -2021
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 2

План лекційних занять

Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні засади заповідної справи	
Тема 1.	Заповідна справа як навчальна дисципліна
Тема 2.	Наукові засади заповідної справи. Історичні віхи заповідної справи в Україні
Тема 3.	Нормативно-правові засади організації, охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду
Тема 4.	Міжнародне співробітництво в галузі організації і охорони природоохоронних територій. Охорона всесвітньої природної спадщини
Тема 5.	Червона та Зелена книга в системі збереження ландшафтно-біологічного різноманіття
Змістовий модуль 2. Території та об'єкти природно-заповідного фонду	
Тема 6.	Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України
Тема 7.	Категорії заповідних об'єктів світу
Тема 8.	Території та об'єкти природно-заповідного фонду України (Ч. 1)
Тема 9.	Території та об'єкти природно-заповідного фонду України (Ч. 2)
Тема 10.	Природоохоронні території та об'єкти у різних країнах світу
Тема 11.	Особливості використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України
Змістовий модуль 3. Організація заповідної справи в Україні	
Тема 12.	Управління в галузі організації, охорони і використання природно-заповідного фонду України
Тема 13.	Процедура формування та оформлення документів при створенні територій та об'єктів ПЗФ
Тема 14.	Формування єдиної екологічної мережі України території та об'єкти природно-заповідного фонду як структурні елементи екологічної мережі
Тема 15.	Служба державної охорони природно-заповідного фонду України
Тема 16.	Сучасний стан природно-заповідного фонду України та Житомирської області

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/101.00.1/МБ/ОК16 -2021
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 3

Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні засади заповідної справи

Розширений план лекції № 1

Тема 1. Заповідна справа як навчальна дисципліна

Мета лекції ознайомити здобувачів вищої освіти з навчальною дисципліною «Заповідна справа» та встановити міждисциплінарні зв'язки

План лекція (навчальні питання):

1. Зміст заповідної справи як галузі науково-практичної діяльності.
2. Завдання заповідної справи на сучасному етапі. Об'єкти та предмет заповідної справи.
3. Основні поняття і терміни: природні території особливої охорони, заповідні території, природно-заповідний фонд (ПЗФ), режим територій та об'єктів ПЗФ, інші.
4. Функції природно-заповідних територій

Розширений план лекції № 2

Тема 2. Наукові засади заповідної справи. Історичні віхи заповідної справи в Україні

Мета лекції охарактеризувати основні наукові засади заповідної справи. Вивчити розвиток становлення заповідної справи

План лекція (навчальні питання):

1. Наукові основи природно-заповідної справи.
2. Основні концепції, на яких базується заповідна справа:
 - сучасні концепції подолання екологічної кризи та збалансованого розвитку;
 - концепції загальної теорії систем;
 - концепція збереження і відновлення біологічного та ландшафтного різноманіття;
 - концепція збереження унікальних пам'яток природи, концепція єдиної екологічної мережі;
 - інші.
3. Основні принципи заповідної справи, критерії відбору об'єктів для заповідання та принципи формування природоохоронної мережі.

Розширений план лекції № 3

Тема 3. Нормативно-правові засади організації, охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Мета лекції розглянути основні нормативно правові документи щодо охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду

План лекція (навчальні питання):

1. Нормативно-правове забезпечення заповідної справи в Україні.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/101.00.1/МБ/ОК16 -2021
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 4

2. Завдання законодавства України про природно-заповідний фонд.
3. Основні нормативно-правові документи:
 - Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991);
 - «Про природно-заповідний фонд України» (1992);
 - «Про екологічну мережу України» (2004);
 - «Про Червону книгу України» (2002) та інші нормативно-правові акти.
4. Загальні положення законодавства України про природно-заповідний фонд: основні засоби збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду, види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, форми власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Розширений план лекції № 4

Тема 4. Міжнародне співробітництво в галузі організації і охорони природоохоронних територій. Охорона всесвітньої природної спадщини

Мета лекції розглянути міжнародне співробітництво як складову збереження природоохоронних територій.

План лекція (навчальні питання):

1. Історія міжнародного природоохоронного руху, міжнародні природоохоронні організації.
2. Найважливіші міжнародні природоохоронні конвенції та угоди:
 - Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої флори та фауни, що перебувають під загрозою зникнення (Вашингтон, 1973);
 - Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979);
 - Конвенція про біологічне різноманіття (Ріо-де-Жанейро, 1992);
 - Конвенція про водно-болотні угіддя (Рамсар, 1971);
 - Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Женева, 1997);
3. Розвиток системи міждержавних (транскордонних) природоохоронних територій. Поняття про транскордонні природоохоронні території. Національний та міжнародний статус транскордонних природоохоронних територій. Національна та міжнародна охорона транскордонних природоохоронних територій: засоби, зобов'язання.
4. Охорона всесвітньої природної спадщини. Поняття природної спадщини. Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини. «Список всесвітньої спадщини». Національна та міжнародна охорона природної спадщини: засоби, зобов'язання. «Список всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою».
5. Участь України у міжнародних (двосторонніх та багатосторонніх) угодах.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/101.00.1/МБ/ОК16 -2021
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 5

Розширений план лекції № 5

Тема 5. Червона та Зелена книга в системі збереження ландшафтно-біологічного різноманіття

Мета лекції вивчити основні особливості формування Червоної та Зеленої книги.

План лекція (навчальні питання):

1. Червона книга МСОП.
2. Європейський Червоний список.
3. Червона книга України та Зелена книга.

Змістовий модуль 2. Території та об'єкти природно-заповідного фонду

Розширений план лекції № 6

Тема 6. Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України

Мета лекції ознайомити здобувачів вищої освіти з основними категоріями територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

План лекція (навчальні питання):

1. Поняття про природні території особливої охорони.
2. Основні підходи до класифікації природоохоронних територій.
3. Категорії територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
4. Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України (за походженням, залежно від рівня охоронного режиму, залежно від правового режиму, юридичного статусу, за іншими ознаками).

Розширений план лекції № 7

Тема 7. Категорії заповідних об'єктів світу

Мета лекції ознайомити здобувачів вищої освіти з міжнародною класифікацією природоохоронних територій.

План лекція (навчальні питання):

1. Міжнародна класифікація природоохоронних територій.
2. Статус і завдання транскордонних заповідних територій, біосферних резерватів, національних парків. Характеристика охоронної ландшафтно-природної області, резерватів природи. Огляд інших природоохоронних об'єктів.

Розширений план лекції № 8

Тема 8. Території та об'єкти природно-заповідного фонду України (Ч. 1)

Мета лекції охарактеризувати особливості організації та функціонування окремих територій та об'єктів природно-заповідного фонду України

План лекція (навчальні питання):

1. *Природні заповідники:* статус та завдання

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/101.00.1/МБ/ОК16 -2021
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 6

- вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів природних заповідників;
- зміст науково-дослідної роботи у заповідниках;
- роль природних заповідників у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття;
- географія природних заповідників України. Природні заповідники.
- 2. *Біосферні заповідники*: статус і завдання, зміст роботи
 - функціональне зонування біосферних заповідників. Вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів;
 - біосферні заповідники України як структурні елементи світової мережі біосферних заповідників. Наукові дослідження у біосферних заповідниках;
 - роль біосферних заповідників у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття;
 - географія та особливості біосферних заповідників України.
- 3. *Національні природні парки України*: статус і завдання
 - функціональне зонування національних природних парків та вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів національних природних парків.
 - різноманітність цільового призначення природних парків України.
 - наукові дослідження у національних природних парках. Роль національних природних парків у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття;
 - можливості та перспективи рекреаційного використання національних природних парків України. Національні природні парки України.

Розширений план лекції № 9

Тема 9. Території та об'єкти природно-заповідного фонду України (Ч. 2)

Мета лекції охарактеризувати особливості організації та функціонування окремих територія та об'єктів природно-заповідного фонду України

План лекція (навчальні питання):

1. *Регіональні ландшафтні парки*: статус і завдання
 - функціональне зонування регіональних ландшафтних парків та вимоги щодо охорони їх природних комплексів та об'єктів. Різноманітність цільового призначення природних парків України;
 - роль регіональних ландшафтних парків у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття;
 - можливості та перспективи рекреаційного використання території регіональних ландшафтних парків України. Географія та особливості регіональних ландшафтних парків України.
2. *Заказники*: статус і завдання, режим.
 - заказники загальнодержавного та місцевого значення;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/101.00.1/МБ/ОК16 -2021
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 7

– типи заказників: ландшафтні, лісові, ботанічні, загальнозоологічні, орнітологічні, іхтіологічні, ентомологічні, палеонтологічні, гідрологічні та геологічні.

– роль заказників у збереженні та відновленні біологічного і ландшафтного різноманіття. Заказники України загальнодержавного значення.

3. *Пам'ятки природи*: статус і завдання, режим. Типи пам'яток природи: комплексні, ботанічні, зоологічні, гідрологічні, геологічні. Пам'ятки природи України загальнодержавного значення.

4. *Заповідні урочища*: статус і завдання, режим. Досвід оголошення і охорони та географія заповідних урочищ в Україні.

5. *Ботанічні сади*: статус і завдання.

– зонування території ботанічних садів та основні вимоги щодо режиму. Різноманітність цільового призначення ботанічних України;

– роль ботанічних садів у збереженні та відновленні біологічного різноманіття;

– ботанічні сади України загальнодержавного значення;

6. *Дендрологічні парки*: статус і завдання, режим

– різноманітність цільового призначення дендрологічних парків України;

– роль дендрологічних парків у збереженні та відновленні біологічного різноманіття;

– дендропарки загальнодержавного значення.

7. *Зоологічні парки*: статус і завдання.

– зонування території зоопарків та основні вимоги щодо режиму. Різноманітність цільового призначення зоологічних парків України;

– роль зоопарків у збереженні та відновленні біологічного різноманіття;

– зоологічні парки загальнодержавного значення.

8. *Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва*: статус і завдання, основні вимоги щодо режиму. Різноманітність цільового призначення парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва України загальнодержавного значення.

Розширений план лекції № 10

Тема 10. Природоохоронні території та об'єкти у різних країнах світу

Мета лекції охарактеризувати особливості організації та функціонування окремих територія та об'єктів природно-заповідного фонду світу

План лекція (навчальні питання):

1. Різноманіття природоохоронних територій. Концептуальні засади створення і функціонування природоохоронних територій в різних країнах.

2. Класифікації природоохоронних територій та об'єктів.

3. Природоохоронні території та об'єкти в країнах Європи.

4. Природоохоронні території та об'єкти в країнах Азії.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/101.00.1/МБ/ОК16 -2021
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 8

5. Природоохоронні території та об'єкти в країнах Америки.
6. Природоохоронні території та об'єкти в країнах Африки.
7. Природоохоронні території та об'єкти в Австралії та Океанії.

Розширений план лекції № 11

Тема 11. Особливості використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України

Мета лекції розглянути особливості використання територія та об'єктів природно-заповідного фонду України

План лекція (навчальні питання):

1. Науково-дослідні роботи на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду.
2. Літопис природи територій та ПЗФ як основна форма узагальнення результатів наукових досліджень, його структура та зміст.
3. Рекреаційний потенціал територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Особливості рекреаційного використання різних категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Проблеми рекреаційного використання природно-заповідних територій.
4. Екологічний туризм, його види і напрямки. Становлення екологічного туризму в Україні.
5. Освітньо-виховна робота на базі територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Природоохоронна пропаганда.

Змістовий модуль 3. Організація заповідної справи в Україні

Розширений план лекції № 12

Тема 12. Управління в галузі організації, охорони і використання природно-заповідного фонду України

Мета лекції ознайомити здобувачів вищої освіти з особливостями управління та організації роботи на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду України

План лекція (навчальні питання):

1. Специфіка природно-заповідного фонду як об'єкта управління. Державне управління роботою заповідників та іншими категоріями ПЗФ.
2. Поняття екологічного менеджменту природоохоронних територій. Основні функції управління в галузі організації, охорони та використання природно-заповідного фонду:
 - організація створення і оголошення територій та об'єктів ПЗФ;
 - ведення державного кадастру територій та об'єктів ПЗФ;
 - координація наукової діяльності в його межах; контроль за додержанням режиму територій та об'єктів ПЗФ;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/101.00.1/МБ/ОК16 -2021
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 9

- проведення оцінки впливу на довкілля об'єктів, що негативно впливають чи можуть впливати на стан територій та об'єктів ПЗФ;
- прогнозування розвитку заповідної справи на державному та регіональному рівнях.

Розширений план лекції № 13

Тема 13. Процедура формування та оформлення документів при створенні територій та об'єктів ПЗФ

Мета лекції вивчити основні аспекти оформлення документів щодо створення окремих територій та об'єктів природно-заповідного фонду України

План лекція (навчальні питання):

1. Основні етапи проектування та організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
2. Особливості проведення оцінки впливу на довкілля об'єктів, що негативно впливають чи можуть впливати на стан територій та об'єктів ПЗФ.
3. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: призначення та зміст, порядок ведення.
4. Резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів. Перспективна мережа природно-заповідних об'єктів України.
5. Проекти організації територій об'єктів ПЗФ.

Розширений план лекції № 14

Тема 14. Формування єдиної екологічної мережі України території та об'єкти природно-заповідного фонду як структурні елементи екологічної мережі

Мета лекції ознайомити з екологічною мережею України та розглянути її як складову Європейської мережі

План лекція (навчальні питання):

1. Поняття про екологічну мережу, об'єкти та структурні елементи екологічної мережі. Завдання екологічної мережі.
2. Принципи формування, збереження та використання екологічної мережі.
3. Складові структурні елементи екологічної мережі України.
4. Території та об'єкти природно-заповідного фонду як структурні елементи екологічної мережі.
5. Проектування екологічної мережі. Схеми формування екологічної мережі.
6. Режим охорони та використання територій та об'єктів екологічної мережі.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.07- 05.02/2/101.00.1/МБ/ОК16 -2021
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 10

Розширений план лекції № 15

Тема 15. Служба державної охорони природно-заповідного фонду України

Мета лекції ознайомити здобувачів вищої освіти з державною службою охорони територія та об'єктів природно-заповідного фонду України

План лекція (навчальні питання):

1. Правовий режим збереження територій та об'єктів ПЗФ та відповідні нормативно-правові документи.
2. Такси для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної порушенням природоохоронного законодавства у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.
3. Внесок громадськості в розвиток природо-заповідної мережі України.
4. Юридичне забезпечення участі громадян в створенні та охороні об'єктів та територій ПЗФ.
5. Екоосвіта та екоінформування на базі установ ПЗФ.

Розширений план лекції № 16

Тема 16. Сучасний стан природно-заповідного фонду України та Житомирської області

Мета лекції вивчити сучасний природно-заповідний фонд Житомирщини та України

План лекція (навчальні питання):

1. Перспективи розвитку мережі ПЗФ. Концепція розвитку ПЗФ в Україні на період до 2020 року. Укази Президента України та документи Кабінету Міністрів України про заходи щодо регулювання та розвитку заповідної справи в Україні.
2. Управління в галузі організації, охорони та використання ПЗФ. Галузеве підпорядкування об'єктів та територій ПЗФ. Державний контроль за дотриманням встановленого режиму територій та об'єктів ПЗФ.
3. Впровадження системи управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду з урахуванням вимог міжнародних стандартів ISO 9001, ISO 14001, ISO 18000, а також міжнародного досвіду